

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

PAKARTOTINIS EURŲ BANKNOTŲ IŠLEIDIMAS Į APYVARTĄ: PADIRBTŲ BANKNOTŲ APTIKIMO IR APYVARTAI TINKAMŲ BANKNOTŲ RŪŠIAVIMO, KURĮ ATLIEKA KREDITO ĮSTAIGOS IR PROFESIONALŪS GRYNŲJŲ PINIGŲ TVARKYTOJAI, SISTEMA

I ĮVADAS

I.1 BENDROS PAKARTOTINIO BANKNOTŲ IŠLEIDIMO Į APYVARTĄ SISTEMOS SUKŪRIMO PAGRINDIMAS

Pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 106 straipsnio 1 dalį ir ECBS Statuto 16 straipsnį, Eurosistemai yra suteikti teisiniai įgaliojimai leisti eurų banknotus. Svarbiausias uždavinys, vykdant šiuos įgaliojimus, – užtikrinti apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų patikimumą ir apsaugą bei visuomenės pasitikėjimą eurų banknotais. Norint pasiekti šiuos tikslus, būtina išlaikyti gerą apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų kokybę tam, kad plačioji visuomenė priimtų banknotus kaip mokėjimo priemonę ir kad juos galėtų naudoti banknotų priėmimo įrenginiai. Be to, tik geros kokybės banknotus galima paprastai ir patikimai patikrinti, ar jie tikri. Banknotams cirkuliuojant apyvartoje, jų kokybė neišvengiamai prastėja, todėl susidėvėjusius ar pažeistus banknotus reikėtų greitai išimti iš apyvartos ir pakeisti naujais ar tinkamais apyvartai banknotais. Be to, eurų banknotų, kaip mokėjimo priemonės, patikimumo saugojimas reiškia, kad reikia greitai atpažinti padirbtus banknotus ir nedelsiant perduoti juos kompetentingoms nacionalinėms institucijoms bei padėti teisėsaugos institucijoms vykdyti tyrimus.

Siekdami užtikrinti, kad banknotai būtų sklandžiai tiekiami, o apyvartoje cirkuliuotų geros kokybės banknotai, keletas nacionalinių centrinių bankų (NCB) susitarė su kredito įstaigomis, kad pinigų išdavimo aparatai ir bankomatai (toliau bendrai vadinami bankomatais)¹ išduotų tik nacionalinių centrinių bankų apdorotus banknotus.

Ši strategija užtikrino, kad kredito įstaigos pakartotinai į apyvartą neišleis padirbtų banknotų. Be to, ji užtikrino, kad banknotai nuolat grįžtų į NCB ir dėl pakankamai didelio apyvartoje cirkuliuojančių banknotų grąžos dažnio leido NCB kontroliuoti apyvartoje cirkuliuojančių banknotų kokybės lygį.

Pagal 2001 m. birželio 28 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2001 6 straipsnį, kuriame numatytos priemonės, būtinos eurams apsaugoti nuo padirbinėjimo, kredito įstaigos ir visos kitos įstaigos, profesionaliai dirbančios su banknotų [ir monetų] tvarkymu ir išdavimu visuomenei, įskaitant įstaigas, į kurių veiklą įeina įvairių valiutų ir banknotų keitimas, pavyzdžiui, valiutos keityklos (toliau bendrai vadinamos kredito įstaigomis ir profesionaliais grynųjų pinigų tvarkytojais), įpareigojamos išimti iš apyvartos gautus visus eurų banknotus [ir monetas], kurie, šių įstaigų turimomis žiniomis arba pagrįstu manymu, yra padirbti. Jos turi nedelsdamos perduoti tokius banknotus [ir monetas] kompetentingoms nacionalinėms institucijoms. Be to, 6 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės turi imtis būtinų priemonių, užtikrinančių, kad kredito įstaigoms ir

¹ Šioje sistemoje terminas „bankomatas“ turėtų apimti visų tipų savitarnos (pačių klientų valdomus) įrenginius, kurie išduoda banknotus nepriklausomai nuo to, kokios dar paslaugos siūlomos (pavyzdžiui, elektroniniai banko pervedimai, sąskaitos ataskaitų spausdinimas ir t. t.), išskyrus grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo aparatus.

kitiems profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams, kurie nevykdo anksčiau minėtų savo pareigų, būtų taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos.

2002 m. balandžio 18 d. Valdančioji taryba priėmė Eurosistemos bendruosius nurodymus dėl grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo automatų bei grynųjų pinigų priėmimo automatų naudojimo, kuriuose išdėstytos gairės, apimančios tiek padirbtų eurų banknotų aptikimą, tiek minimalius eurų banknotų rūšiavimo standartus. Dalyvaujantiems NCB pradėjus įgyvendinti bendruosius nurodymus, kredito įstaigos tose šalyse, kur pakartotinis banknotų išleidimas į apyvartą anksčiau buvo draudžiamas įstatymų ar susitarimų su NCB, dabar turi galimybę vartotojams pateikti ne tik iš NCB užsakytus banknotus, bet ir tuos banknotus, kuriuos pačiose įstaigose apdorojo bendruosiuose nurodymuose nurodyti aparatai.

Priėmus bendruosius nurodymus, kai kurie NCB, bendradarbiaudami su bankų sektoriumi ir vyriausybe, ėmėsi priemonių bendrųjų nurodymų taikymo sričiai išplėsti. Sukurtos sistemos, pagal kurias kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai ir toliau pakartotinai leis eurų banknotus į apyvartą, tačiau su sąlyga, kad NCB sėkmingai išbandytais banknotų tvarkymo aparatais bus deramai patikrintas banknotų autentiškumas ir tinkamumas apyvartai, laikantis Eurosistemos bendros tikrinimo tvarkos. Kadangi skiriasi šalių kredito įstaigų vaidmuo grynųjų pinigų apyvartos cikle ir bendrųjų nurodymų įgyvendinimo lygis, euro zonoje šiuo metu yra trys modeliai:

1. kredito įstaigos savo klientus turi aprūpinti tik iš NCB gautais banknotais². Pakartotinai išleisti banknotus į apyvartą galima tik per Eurosistemos patikrintus grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo automatus;
2. kredito įstaigos savo klientus turi aprūpinti tik iš NCB gautais banknotais². Pakartotinai išleisti banknotus į apyvartą galima tik tuo atveju, jeigu jų autentiškumą ir tinkamumą apyvartai patikrino grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo automatai ar bet kuri kita Eurosistemos sėkmingai išbandyta įranga;
3. kredito įstaigų nevaržo NCB reglamentai dėl pakartotinio banknotų išleidimo į apyvartą, tačiau tikimasi, kad jos bendradarbiaus su NCB ir laikysis jo rekomendacijų.

Galimybė pakartotinai išleisti eurų banknotus į apyvartą leidžia kredito įstaigoms ir kitiems profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams veiksmingiau ir ekonomiškiau atlikti savo vaidmenį tiekiant pinigus. Siekdami išvengti konkurencinių suvaržymų ir euro zonoje nustatyti suderintus pakartotinio eurų banknotų išleidimo į apyvartą standartus, Eurosistemos nariai susitarė dėl visoje euro zonoje taikomos bendros sistemos. Ši sistema apima kredito įstaigas ir kitus profesionalius grynųjų pinigų tvarkytojus, nustato aiškius reikalavimus pakartotiniam grynųjų pinigų išleidimui į apyvartą, ypač padirbtų pinigų aptikimui, ir minimalius eurų banknotų tinkamumo apyvartai tikrinimo reikalavimus.

1.2 SISTEMOS TIKSLAI

Pagrindiniai šios sistemos tikslai yra: pirma, padėti kredito įstaigoms ir profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams vykdyti Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2001 6 straipsnyje nustatytas prievoles; antra, veiksmingai įgyvendinti bendrą politiką dėl pakartotinio banknotų išleidimo į

² Ši nuostata paprastai netaikoma mažesniems grynųjų pinigų sandoriams, atliekamiems banko padalinyje.

apyvartą, kuri atlieka kredito įstaigos ir profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai, siekdami išvengti konkurencinių suvaržymų euro zonoje ir prisidėti prie bendros grynųjų eurų zonos sukūrimo; trečia, rekomenduoti kredito įstaigoms ir kitiems profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams laikytis atitinkamų rūšiavimo standartų, tvarkant eurų banknotus, taip padedant išlaikyti apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų kokybę ir tikrumą.

Pažymėtina, kad kredito įstaigoms ir kitiems profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams nėra atlyginamos išlaidos, kurias jie gali patirti dėl šios sistemos įgyvendinimo, arba jei ECB ar NCB reikia kitų priemonių apyvartoje cirkuliuojančių banknotų kokybei pagerinti, arba nusprendžiama išleisti eurų banknotus su pakeistais ar naujais apsaugos požymiais. Be to, Eurosistema, turinti teisę spręsti dėl eurų banknotų išleidimo, gali bet kuriuo metu pakeisti ar panaikinti šią sistemą arba imtis kitų priemonių apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų patikimumui ir apsaugai užtikrinti.

2 PAKARTOTINIO EURŲ BANKNOTŲ IŠLEIDIMO Į APYVARTĄ, KURĮ ATLIEKA KREDITO ĮSTAIGOS IR KITI PROFESIONALŪS GRYNŲJŲ PINIGŲ TVARKYTOJAI, SISTEMA

Ši bendra sistema nepažeidžia Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2001 ir pagal šį Tarybos reglamentą valstybių narių taikomų nacionalinių priemonių, o padeda sklandžiai įgyvendinti šias priemones Eurosistemos kompetencijai priklausančiose srityse.

2.1 BENDRI REIKALAVIMAI PAKARTOTINIAM BANKNOTŲ IŠLEIDIMUI Į APYVARTĄ

2.1.1 BANKNOTŲ TVARKYMO APARATŲ APIBRĖŽIMAS

Šiame dokumente minimi banknotų tvarkymo aparatai, kuriuos naudoja kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai pakartotiniam banknotų išleidimui į apyvartą, skirstomi į dvi kategorijas:

1. pačių klientų valdomi aparatai, pavyzdžiui, grynųjų pinigų priėmimo ir išdavimo automatai bei grynųjų pinigų priėmimo automatai;
2. profesionaliems naudotojams skirti aparatai. Šie aparatai gali būti skirstomi į: i) aparatus, kurie tikrina banknotų autentiškumą ir tinkamumą apyvartai, t. y. banknotų apdorojimo aparatai/ banknotų rūšiavimo aparatai; ii) aparatus, kurie tikrina tik banknotų autentiškumą, t. y. banknotų autentiškumo tikrinimo aparatai. Visų tipų profesionaliems naudotojams skirtais aparatais turi būti įmanoma apdoroti banknotų paketus, suskirstyti banknotus į tikrus arba įtartinus (atmestus banknotus) be aparatą valdančio asmens įsikišimo ir rūšiuoti bei atskirti įtartinus (atmestus) banknotus nuo eurų banknotų, kurie buvo atrinkti kaip tikri³.

Ateityje sukurti aparatų tipai ar kita pinigų tvarkymo įranga, atliekanti tas pačias funkcijas ir skirta tiems patiems vartotojams, kaip ir minėtieji aparatų tipai, turės atitikti bendrus standartus tam, kad ja būtų galima apdoroti banknotus, kuriuos pakartotinai išleisti į apyvartą gali bankomatai ar kiti pačių klientų valdomi prietaisai.

3 Šiame dokumente neapptariami toliau nurodyti banknotų tvarkymo aparatai: 1) banknotų autentiškumo nustatymo įrenginiai, kuriuos naudojantis asmuo turi pats nuspręsti, ar banknotas tikras; 2) banknotų autentiškumo tikrinimo įrenginiai, kurie apdoroja atskirus banknotus arba jų paketus ir be vartotojo įsikišimo klasifikuoja banknotus į tikrus ir padirbtus, tačiau automatiškai nerūšiuoja įtartinių ir tikrų banknotų; 3) profesionaliems kasininkams skirti pagalbiniai įrenginiai (automatiniai kasos seifai), kuriuos naudoja kredito įstaigų kasos personalas kaip dienos seifą klientų aptarnavimo skyriuose.

Minėtų tipų aparatai turi būti lengvai pritaikomi, siekiant užtikrinti, kad jie patikimai aptiktų naujus padirbtus pinigus. Be to, atitinkami aparatų tipai turi būti lengvai pritaikomi pagal daugiau ar mažiau ribojančius tinkamumo apyvartai standartus.

2.1.2 PRINCIPAI

Kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai gali pakartotinai išleisti eurų banknotus į apyvartą tik jeigu šių banknotų autentiškumas ir tinkamumas apyvartai buvo deramai patikrinti pagal šiame dokumente išdėstytus ECB nustatytus kriterijus ir galimas papildomas priemones, kurias NCB gali pradėti taikyti šiai sistemai įgyvendinti. Šios papildomos nacionalinės priemonės nekeičia visiems galiojančių vienodų sąlygų ir turi visiškai atitikti šios sistemos standartus. Be to, apie jas būtina reguliariai informuoti Eurosistemą.

Kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai laikosi Bendrijos ar nacionaliniuose teisės aktuose, susijusiuose su pinigų padirbinėjimu, nustatytą išipareigojimą.

Banknotų, kurie bus pakartotinai išleisti į apyvartą, autentiškumą ir tinkamumą apyvartai tikrina banknotų tvarkymo aparatai, kuriuos sėkmingai išbandė NCB arba išmokytas personalas.

Bankomatai ar kiti pačių klientų valdomi aparatai gali grąžinti banknotus į apyvartą tik tuo atveju, jei jų autentiškumą ir tinkamumą apyvartai patikrina NCB sėkmingai išbandyti banknotų tvarkymo aparatai.

Bankomatai ar kiti klientų valdomi aparatai negali grąžinti į apyvartą banknotų, kurių autentiškumą tikrina išmokytas personalas (rankiniu būdu arba nenaudodamas sėkmingai išbandytų banknotų tvarkymo aparatų). Tokius banknotus pakartotinai išleisti į apyvartą galima tik per banko kasas po to, kai buvo patikrintas banknotų tinkamumas apyvartai.

Banknotai, kurių autentiškumas ir tinkamumas apyvartai nebuvo patikrinti, negali būti pakartotinai išleidžiami į apyvartą. Juos reikia grąžinti atsakingam NCB arba jo paskirtam (-iems) atstovui (-ams).

2.1.3 IŠIMTYS

a) Per bankomatus ar kitus pačių klientų valdomus aparatus pakartotinai į apyvartą išleistų banknotų tinkamumo apyvartai tikrinimas rankiniu būdu

Kaip išimtis 2.1.2 dalyje išdėstytiems principams nutolusių kredito įstaigų filialų, kurie vykdo labai mažai grynųjų pinigų operacijų, atveju banknotų, kuriuos ketinama pakartotinai išleisti į apyvartą per bankomatus ar kitus klientų valdomus aparatus, tinkamumą apyvartai gali tikrinti išmokytas personalas. Reikalaujama, kad personalas laikytųsi šio dokumento priede⁴ išdėstyto minimalių rūšiavimo standartų (banknotų rūšiavimas pagal tinkamumą apyvartai rankiniu būdu).

Banknotų autentiškumą tikrina banknotų autentiškumo nustatymo aparatai, kuriuos sėkmingai išbandė NCB. Glaudžiai bendradarbiaudamos su atitinkamu NCB, kredito įstaigos mažina banknotų, kurių tinkamumas apyvartai tikrinamas rankiniu būdu, kiekį iki 5% bendro atitinkamo nominalo banknotų, kurie pakartotinai į apyvartą išleidžiami per bankomatus ir kitus klientų valdomus aparatus, kiekio nacionaliniu lygiu.

4 Paprašius, NCB išsiųs minėtojo priedo kopiją kredito įstaigoms, kitiems profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams bei banknotų tvarkymo aparatų gamintojams.

b) Force majeure

Force majeure atveju, kuris apibrėžiamas pagal atitinkamą nacionalinę teisės sistemą, kurioje įsteigta kredito įstaiga ar kitas profesionalus grynųjų pinigų tvarkytojas, ir dėl kurio pastebimai sutriko banknotų tiekimas, išimtiniais atvejais ir siekiant užtikrinti sklandų banknotų tiekimą, banknotų autentiškumą ir tinkamumą apyvartai gali patikrinti išmokytas kredito įstaigų ir kitų profesionalių grynųjų pinigų tvarkytojų personalas, laikydamasis šiame dokumente išdėstytų reikalavimų. Tokiais *force majeure* atvejais atitinkama kredito įstaiga ar kitas profesionalus grynųjų pinigų tvarkytojas turi nedelsiant informuoti atitinkamą NCB apie tokį išmokyto personalo rankiniu būdu atliekamą banknotų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai patikrinimą. Taip pat reikia pateikti tikslią informaciją apie *force majeure* pobūdį ir numatomą eurų banknotų apdorojimo rankiniu būdu trukmę.

2.1.4 BANKOMATAI IR KITI KLIENTŲ VALDOMI ĮRENGIMAI, KURIUOS NAUDOJA KITOS TREČIOSIOS ŠALYS

Numatoma, kad kitos organizacijos, minimos Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2001 6 straipsnyje arba ne, kurios eksploatuoja savitarnos aparatus, išduodančius eurų banknotus visuomenei (pvz., bankomatus), o ypač mažmenininkai, turi deramai patikrinti banknotų autentiškumą ir tinkamumą apyvartai, laikydamiesi šioje sistemoje išdėstytų standartų. Eurosisistema stebės pokyčius šioje srityje.

2.2 PADIRBTŲ BANKNOTŲ APTIKIMAS

Ypač svarbu užtikrinti, kad būtų aptinkama didelė dalis padirbtų banknotų, taip pat užkirsti kelią pakartotiniam tokių banknotų išleidimui į apyvartą. Todėl banknotų tvarkymo aparatais, naudojamais eurų banknotų autentiškumui nustatyti, turi būti įmanoma patikimai atpažinti ir atskirti padirbtus eurų banknotus nuo tikrų. Kredito įstaigos, pakartotinai išleidžiančios eurų banknotus į apyvartą per kasas, turi užtikrinti, kad šių banknotų autentiškumą patikrino bent išmokytas personalas.

Padirbtus banknotus ir įtariamus padirbtus banknotus reikia nedelsiant perduoti kompetentingoms institucijoms, laikantis nacionalinių susitarimų, atitinkančių Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1338/2001.

2.3 APYVARTAI NETINKAMŲ BANKNOTŲ APTIKIMAS

Pakartotinai į apyvartą išleidžiamų banknotų tinkamumą reikia tikrinti laikantis Eurosistemos banknotų rūšiavimo bendrų minimalių standartų. Jie išdėstyti šio dokumento priede ir yra neatskiriama šios sistemos dalis. Netinkamus naudoti banknotus būtina grąžinti NCB. Kadangi dviejų mažiausių nominalų (5 € ir 10 €) banknotai naudojami paprastai greičiau susidėvi, rekomenduojama šio nominalo banknotus reguliariai išduoti mažmenininkams ir plačiau visuomenei, siekiant užtikrinti gerą apyvartoje cirkuliuojančių banknotų kokybę.

Atskiri apyvartai tinkamų banknotų rūšiavimo kriterijai nustatyti euro zonos šalyse cirkuliuojančių eurų banknotų kokybei išlaikyti. Šiam tikslui pasiekti, ECB gali peržiūrėti minėtus standartus.

Siekdami užtikrinti sklandų grynųjų pinigų apyvartos ciklą ir gerą banknotų apyvartoje kokybę, NCB savo jurisdikcijoje kontroliuoja apyvartoje cirkuliuojančių eurų banknotų kokybės lygį. Suprastėjus apyvartoje cirkuliuojančių tam tikro nominalo banknotų kokybei, NCB, pranešęs apie tai ECB, gali teikti rekomendacijas pakoreguoti banknotų tinkamumo apyvartai tikrinimo sistemų nustatymus.

2.4 BANKNOTŲ TVARKYMO ĮRANGOS APDOROTŲ EURŲ BANKNOTŲ KLASIFIKAVIMAS IR TOLESNĖS PROCEDŪROS

2.4.1 KLIENTŲ VALDOMI APARATAI

Klientų valdomų aparatų atveju pateikti banknotai turi būti klasifikuojami pagal vieną iš toliau nurodytų kategorijų. Aparatais, kurie netikrina pateiktų banknotų tinkamumo apyvartai ir pakartotinai į apyvartą neišleidžia tam tinkamų banknotų, pavyzdžiui, grynųjų pinigų priėmimo automatai, nebūtina išskirti 4a ir 4b kategorijų.

1 lentelė. Klientų valdomų aparatų atliekamas banknotų klasifikavimas ir tolesnės procedūros

Kategorija	Klasifikavimas	Požymiai	Veiksmai
1	Ne banknotas, neatpažįstamas kaip euro banknotas	Neatpažintas kaip banknotas, nes: – neteisingas atvaizdas ir formatas; – padavimo konvejeriu klaida (pvz., paduoti du sulipę banknotai ir pan.); – dideli užlenkimai arba trūksta banknoto dalių; – ranka piešti banknotai, banknotus skiriančios kortelės; arba – ne euras	Grąžinti klientui
2	Objektai, atpažinti kaip įtariamai padirbti eurų banknotai ¹⁾	Atvaizdas ir formatas atpažįstami, tačiau trūksta vieno ar daugiau banknoto autentiškumo nustatymo požymių arba šie požymiai yra aiškiai nukrypę nuo leistinų toleravimo ribų	Turi būti išimti iš apyvartos. Laikantis nacionalinių nuostatų, kiek įmanoma greičiau perduoti banknotus kompetentingoms nacionalinėms institucijoms jų autentiškumui nustatyti kartu su informacija apie sąskaitos turėtoją, bet ne vėliau kaip per 20 darbo dienų po to, kai banknotas pateko į aparatą. Pinigai sąskaitos turėtojui nepervedami
3	Eurų banknotų autentiškumas sunkiai nustatomas	Atvaizdas ir formatas atpažįstami, tačiau ne visi banknoto autentiškumo nustatymo požymiai atpažįstami dėl nukrypimų nuo leistinų kokybės ir (arba) toleravimo ribų. Dažniausiai, sugadinti ar susitepę banknotai	Laikantis nacionalinių nuostatų, kiek įmanoma greičiau, bet ne vėliau kaip per 20 darbo dienų po to, kai banknotai pateko į aparatą, banknotus reikia apdoroti atskirai ir perduoti kompetentingoms nacionalinėms institucijoms banknotų autentiškumui nustatyti ²⁾ . Informaciją apie sąskaitos turėtoją reikia saugoti aštuonias savaites po to, kai aparatas aptiko banknotus. Ši informacija turi būti pateikta jos pareikalavus. Arba, jei kompetentingos nacionalinės institucijos sutinka, informaciją, leidžiančią atsekti sąskaitos turėtoją, galima perduoti valdžios institucijoms kartu su 3 kategorijos banknotais. Pinigai gali būti pervesti sąskaitos turėtojui
4a	Eurų banknotai, atpažinti kaip tikri ir tinkami apyvartai	Visi aparatu atlikto autentiškumo požymių ir tinkamumo apyvartai patikrinimo rezultatai yra teigiami	Gali būti pakartotinai išleidžiami į apyvartą. Pinigai gali būti įskaityti į turėtojo sąskaitą
4b	Eurų banknotai, atpažinti kaip tikri ir netinkami apyvartai	Visi aparatu atlikto autentiškumo požymių patikrinimo rezultatai yra teigiami. Aparatu atlikto tinkamumo apyvartai patikrinimo rezultatai yra neigiami	Negalima pakartotinai išleisti į apyvartą. Būtina grąžinti NCB. Pinigai gali būti įskaityti į turėtojo sąskaitą

1) Paprastai 2 kategorijos banknotai apims daugelį profesionalių grynųjų pinigų tvarkytojų gautų banknotų, kurie „šių įstaigų turimomis žiniomis arba pagrįstu manymu yra padirbti“, kaip nurodyta Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2001 6 straipsnyje. Galutinį sprendimą dėl eurų banknotų tikrumo priima NCB.

2) Jei 3 kategorijos banknotai fiziškai neatskiriami nuo 4a ir 4b kategorijų banknotų, visus banknotus reikėtų vertinti kaip priklausančius 3 kategorijai, todėl juos reikia grąžinti kompetentingoms nacionalinėms institucijoms.

Siekiant užtikrinti galimybę atsekti pinigų operaciją ir taip padidinti apsaugos lygį, būtina nustatyti ir registruoti: i) 2 ir 3 kategorijos banknotus/padirbtus pinigus ir ii) su jais susijusį sąskaitos turėtoją. Tam, kad būtų galima atsekti sąsają tarp 3 kategorijos banknotų, kuriuos identifikavo NCB, ir sąskaitos turėtojo, banknotų identifikavimo požymiai, taip pat ir nustatyta kliento tapatybė turi būti saugomi mažiausiai aštuonias savaites po to, kai banknotus aptiko aparatai, jei informacija kartu su 3 kategorijos banknotais nebus perduota kompetentingoms nacionalinėms institucijoms.

Policija pataria įdiegti stebėjamą vaizdo kameromis, be to, tai būtų papildoma apsauga nuo kriminalinių nusikaltimų. Stebėjimui vaizdo kameromis taikomi galiojantys nacionaliniai teisės aktai.

2.4.2 PROFESIONALIEMS NAUDOTOJAMS SKIRTI APARATAI

Profesionaliems naudotojams skirti aparatai turi klasifikuoti banknotus į įtartinus arba tikrus. Turėtų būti tikrinamas tikrų banknotų tinkamumas apyvartai, o netinkami apyvartai banknotai – atskiriami nuo tinkamų.

2 lentelė. Profesionaliems naudotojams skirtų aparatų atliekamas banknotų klasifikavimas ir tolesnės procedūros

Kategorija	Klasifikavimas	Požymiai	Veiksmai
A	i) Objektai, neatpažįstami kaip eurų banknotai arba ii) įtariami padirbti eurų banknotai.	Objektai, neatpažįstami kaip banknotai, nes: – padavimo konvejeriu klaida (pvz., paduoti du sulipę banknotai ir pan.); – neteisingas atvaizdas ir formatas; – dideli užlenkimai arba trūksta banknoto dalių; – ranka piešti banknotai, banknotus skiriančios kortelės ir pan.; – ne euras; – atvaizdas ir formatas atpažįstami, tačiau trūksta vieno ar daugiau banknoto autentiškumo nustatymo požymių arba šie požymiai yra aiškiai nukrypę nuo leistinų toleravimo ribų; – atvaizdas ir formatas atpažįstami, tačiau ne visi banknoto autentiškumo nustatymo požymiai atpažįstami dėl nukrypimų nuo leistinų kokybės ir (arba) toleravimo ribų. Dažniausiai, tai netinkami apyvartai arba sutepti banknotai.	i) Objektai, neatpažįstami kaip eurų banknotai: pvz., tuščias popieriaus lapas, kitos valiutos ir čekiai. Darbuotojui vizualiai įvertinus šiuos objektus, jie turėtų būti atskirti nuo įtartinių eurų banknotų. ii) Visus kitus objektus, t. y. įtartinus eurų banknotus, reikia apdoroti atskirai ir nugabenti kompetentingoms nacionalinėms institucijoms banknotų autentiškumui nustatyti kaip įmanoma greičiau, laikantis nacionalinių nuostatų, tačiau bet koku atveju per 20 darbo dienų po to, kai šie banknotai pateko į bankomatą.
B 1	Banknotai, atpažinti kaip tikri ir tinkami apyvartai.	Visi aparatu atlikto autentiškumo požymių ir tinkamumo apyvartai patikrinimo rezultatai yra teigiami.	Gali būti pakartotinai išleidžiami į apyvartą. Pinigai gali būti įskaityti į turėtojo sąskaitą.
B 2	Banknotai, atpažinti kaip tikri ir netinkami apyvartai.	Visi aparatu atlikto autentiškumo požymių patikrinimo rezultatai yra teigiami. Aparatu atlikto tinkamumo apyvartai patikrinimo rezultatai yra neigiami.	Negalima pakartotinai išleisti į apyvartą. Būtina grąžinti NCB. Pinigai gali būti įskaityti į turėtojo sąskaitą.

2.5 INFORMACIJA APIE EURŲ BANKNOTUS IR JŲ APSAUGOS POŽYMIUS

2000 m. ir 2001 m. testuojant eurus, informacija apie eurų banknotus ir jų apsaugos požymius buvo perduota atitinkamiems rinkos dalyviams. Šioje srityje Eurosistema ir ateityje bendradarbiaus su susijusiomis trečiosiomis šalimis. Eurosistema pakankamai anksti informuos kredito įstaigas

ir kitus profesionalius grynųjų pinigų tvarkytojus apie eurų banknotų su pakeistais ar naujais apsaugos požymiais išleidimą, kad būtų laiko pasiruošti dirbti su naujaisiais eurų banknotais.

2.6 BENDRI NCB BANKNOTŲ TVARKYMO APARATŲ, NAUDOJAMŲ PAKARTOTINAI LEISTI BANKNOTUS Į APYVARTĄ, BANDYMAI

Pagal šią sistemą, norint pakartotinai išleisti į apyvartą banknotus, kuriuos apdorojo banknotų tvarkymo įranga, kaip nurodyta 2.1.1 dalyje, reikia naudoti aparatus, kurių gamintojai įrodė, kad jų gaminama įranga atitinka šiame dokumente išdėstytus reikalavimus. Šiuo tikslu NCB siūlo gamintojams bendrus tikrinimo sistemų ir banknotų tvarkymo aparatų bandymus, pateikdami daug įvairių vis dar pasitaikančių geros kokybės padirbtų eurų banknotų bei tikrų apyvartai tinkamų ir netinkamų eurų banknotų atitinkamose vietovėse. Šie bandymai ir jų rezultatai galioja visoje euro zonoje. Visų klientų valdomi ar profesionaliems vartotojams skirti aparatai, kuriuos sėkmingai išbandė NCB pagal Eurosistemos bendrą tikrinimo tvarką, gali būti naudojami visoje euro zonoje laikantis nacionalinių nuostatų/įstatymų. Kitiems NCB tokių aparatų pakartotinai tikrinti nebereikia. ECB/NCB interneto svetainėse Eurosistema skelbia klientų valdomų ir profesionaliems naudotojams skirtų aparatų, nurodytų 2.1.1 dalyje, sąrašą. Juos patikrina NCB pagal bendrą bandymų tvarką. Jeigu sėkmingai išbandytas aparato tipas nepraeina pakartotinio bandymo NCB, aparatas išbraukiamas iš ECB/NCB interneto svetainės. Kredito įstaigos arba kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai, įsirengę tokius aparatus, privalo informuoti atitinkamą NCB apie tokių aparatų naudojimą prieš pradėdami juos eksploatuoti.

Nei gamintojams, nei trečiosioms šalims NCB neišduos jokių aparatų sertifikatų, kol sėkmingai nebus baigtas patikrinimas. Tačiau jei aparatą sėkmingai išbandė NCB, galima pateikti patikrinimo ataskaitos santrauką.

Bandymo rezultatai galioja tik tuo atveju, jei bandymui buvo naudojami jau anksčiau nustatyti padirbti banknotai. ECB neprisiima jokios oficialios atsakomybės, jeigu NCB sėkmingai išbandyti aparatai neatitinka šios sistemos reikalavimų. Todėl kredito įstaigoms ir kitiems profesionaliems grynųjų pinigų tvarkytojams tenka atsakomybė, bendradarbiaujant su gamintojais, atnaujinti jų naudojamus aparatus įdiegiant juose naujausią autentiškumo nustatymo techninę ir (arba) programinę įrangą, gaunamą iš atitinkamų gamintojų. Eurosistema nustatys tvarką, kuri turėtų padėti atitinkamoms trečiosioms šalims (gamintojams ir įrenginių operatoriams) laiku atnaujinti jų produktus ir informuoti kredito sektorių apie vis dar pasitaikančius geros kokybės padirbtus pinigus su aparatų atpažįstamomis apsaugos požymių imitacijomis. Kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai turi reikalauti gamintojų, kad, atnaujinus bet kurią autentiškumo nustatymo techninę ir (arba) programinę įrangą, atitinkamo tipo aparatą iš naujo patikrintų NCB.

Gamintojai privalo pateikti NCB reikalingą informaciją, kaip galima pritaikyti tam tikrus aparatus, kad šie aptiktų vis dar pasitaikančius geros kokybės padirbtus pinigus ir (arba) pagal daugiau ar mažiau ribojančius tinkamumo apyvartai standartus i) jeigu reikalingi tik programinės įrangos pakeitimai, ii) jeigu reikalingi programinės ir techninės įrangos pakeitimai. Tokią informaciją apims tarp dalyvaujančių šalių sudarytas informacijos neatskleidimo susitarimas.

2.7 NCB VYKDOMA PRIEŽIŪRA

Kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynųjų pinigų tvarkytojai reguliariai pateikia NCB toliau nurodytą informaciją tam, kad Eurosistema galėtų prižiūrėti, kaip laikomasi šios sistemos:

- bendrą informaciją apie pakartotinį išleidimą į apyvartą ir pinigų centrus;
- statistiką apie grynujų pinigų operacijų skaičių;
- informaciją apie aparatus, naudojamus pakartotiniam pinigų išleidimui į apyvartą, ir bankomatus;
- atokesnius banko filialus, kurie vykdo labai mažai grynujų pinigų operacijų ir kuriuose banknotų tinkamumas apyvartai tikrinamas rankiniu būdu.

Eurosistema, pasikonsultavusi su bankų sektoriumi, nurodys, kokią išsamesnę informaciją reikia pateikti 2005 m. pirmąjį pusmetį.

Kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynujų pinigų tvarkytojai leidžia NCB atlikti eksploatuojamų mašinų sistemos tikrinimus, siekiant patikrinti autentiškumo nustatymą ir tinkamumo apyvartai nustatymą (jei tinka), o taip pat sandorių atsekamumą (pačių klientų valdomi įrenginiai). Atliekant tokius tikrinimus, NCB taip pat gali patikrinti susitarimus dėl minėtų aparatų eksploatavimo, tolesnį apdorotų banknotų tvarkymą ir kaip išmokytas personalas vykdo atrankos būdu banknotų rūšiavimą pagal tinkamumą apyvartai. Jei tokių patikrinimų metu NCB nustato kokių nors pažeidimų, kredito įstaigos ar profesionalūs grynujų pinigų tvarkytojai imasi reikalingų priemonių, siekdami kiek įmanoma greičiau užtikrinti, kad būtų laikomasi šios sistemos reikalavimų. Jei atliekant sistemos tikrinimus nustatoma, kad tam tikro modelio banknotų tvarkymo aparatas neatpažįsta visų vis dar pasitaikančių geros kokybės padirbtų pinigų, atitinkama įstaiga turi nedelsdama modernizuoti savo visus atitinkamus aparatus. Be to, Eurosistema susitars su gamintojais, kad informacija apie tokių mašinų atnaujinimą būtų teikiama visiems jų klientams.

3 ĮGYVENDINIMAS

NCB įgyvendins šią sistemą savo šalyse kaip galima greičiau, bet ne vėliau kaip iki 2006 m. pabaigos. Iki to laiko, kol šią sistemą įgyvendins NCB, ir toliau bus taikomos dabar galiojančios nacionalinės taisyklės/procedūros, ir nesikeis NCB ir jų šalių grynujų pinigų tvarkytojų santykiai. Įgyvendinus šią sistemą nacionaliniu lygiu, bus taikomas dvejų metų pereinamasis laikotarpis kredito įstaigų ir kitų profesionalių grynujų pinigų tvarkytojų taikomoms procedūroms ir eksploatuojamiems įrenginiams pritaikyti. Visgi minėtas pereinamasis laikotarpis baigsis ne vėliau kaip 2007 m. pabaigoje. Jeigu kredito įstaigos ir kiti profesionalūs grynujų pinigų tvarkytojai nusprendžia pakartotinai neleisti banknotų į apyvartą, galima rinktis toliau laikytis eurų banknotų reikalavimų, tenkinančių NCB, kaip yra nustatęs kiekvienas NCB.

Ši sistema pakeis 2002 m. balandžio 18 d. Valdančiosios tarybos priimtus Eurosistemos bendruosius nurodymus dėl grynujų pinigų priėmimo ir išdavimo automatų ir grynujų pinigų bei grynujų pinigų priėmimo automatų naudojimo. Tai neturės įtakos dabartiniams sutartiniams santykiams, susijusiems su minėtais aparatais.

© Europos centrinis bankas, 2005 m.

Adresas: Kaiserstrasse 29, 60311 Frankfurtas prie Maino, Vokietija

Pašto adresas: Postfach 16 03 19, 60066 Frankfurtas prie Maino, Vokietija

Telefonas: +49 69 1344 0

Internetas: <http://www.ecb.int>

Faksas: +49 69 1344 6000

Teleksas: 411 144 ecb d

Visos teisės saugomos. Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

ISBN 978-92-899-0087-4 (online)